

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

פרופ' אבי עשור, אוניברסיטת בן גוריון
2024

תקציר מחקר

להפחתת תוקפנות ולהעלאת שייכות, כבר 20 שנה

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

פרופ' עשור, אוניברסיטת בן גוריון, 2024

תקציר

פרופ' אבי עשור

בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון

עדי דרור
אקדמיית מצמיחים

ד"ר מיכל קנט מימון
אוניברסיטת רייכמן

יוני צ'ונה
מנכ"ל אקדמיית מצמיחים

מטרות המחקר:

- בדיקת הקשר בין התפיסה שתוקפנות משפרת פופולריות, לבין התוקפנות בפועל
- הערכת אפקטיביות תכנית ההתערבות של אקדמיית מצמיחים בהפחתת תוקפנות בכיתות

מדידה לאורך 3 נקודות זמן <<

1. לפני ההתערבות
2. שבועיים לאחר ההתערבות
3. 4 חודשים לאחר ההתערבות בכיתות

ההתערבות כללה <<

- סדנת מצמיחים כיתתית בת 3 ימים הכוללת הדגמה למחנכת
- 3 מפגשי הדרכה וליווי למחנכת במהלך חודשיים לאחר הסדנה

אוכלוסיית המחקר: קבוצת התערבות + קבוצת ביקורת

766 תלמידים/ות
מכיתות ה-ו

12 בתי ספר

36 כיתות מהחינוך הממלכתי

אזור גאוגרפי

השרון, תל אביב והמרכז, השפלה

מעמד סוציו-אקונומי

עשירונים 1-3

ממצאים עיקריים: 4 חודשים לאחר ההתערבות

הפחתת התפיסה לפיה תוקפנות משפרת מעמד חברתי

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות

הגברת תחושת המסוגלות של המחנכת בנושא אקלים חברתי

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

פרופ' עשור, אוניברסיטת בן גוריון, 2024

תקציר

תקציר זה סוקר את ממצאיו של מחקר הערכה רחב היקף, שליווה את יישום תכנית ההתערבות של מרכז מצמיחים בבתי ספר בשנת הלימודים תשפ"ג (2022-2023). המחקר נועד לבחון את השפעת התכנית על תלמידים ומחנכות שהשתתפו בתכנית לעומת קבוצת ביקורת, המהווה קבוצת השוואה של תלמידים בני אותו גיל ובעלי מאפייני רקע דומים שלא השתתפו בתכנית.

השערת המחקר היתה **ששינוי והפחתה בתפיסה שתוקפנות משפרת מעמד חברתי, תגרום להפחתת תוקפנות חברתית בכיתות.**

תוקפנות חברתית בקרב ילדים/ות

תוקפנות שמיועדת לפגוע במוניטין או במעמד של ילד - באמצעות אלימות מילולית (ירידות, עלבונות), בריונות רשת, רכילות והפצת שמועות מכוונת, הדרה, חרם ועוד. זאת בניגוד לאלימות פיזית, שלרוב נובעת יותר מהתפרצות רגשית, כעס, תסכול וכדומה.

המחקר התמקד בבחינת שינויים שחלו בכיתות, בתפיסות של הילדים בנוגע ליכולת של התנהגות תוקפנית לשפר מעמד חברתי וברמת התוקפנות החברתית בהתאמה. בנוסף, בחן המחקר שינוי בתחושת המסוגלות של המחנכות להתמודד עם נושא האקלים החברתי בכיתה.

אוכלוסיית המחקר: במחקר השתתפו 766 תלמידים ותלמידות בכיתות ה-ו וב-12 בתי ספר מהחינוך הממלכתי יהודי, במרכז הארץ (אזור השרון, מרכז, שפלה) לאורך 4-5 חודשים במהלך שנת הלימודים תשפ"ג.

במסגרת המחקר, התלמידים ומחנכות הכיתות שהשתתפו בתכנית (6 בתי ספר, 18 כיתות) והתלמידים ומחנכות הכיתות שהשתתפו בקבוצת הביקורת (6 בתי ספר, 18 כיתות) מילאו שאלונים טרם יישום תכנית ההתערבות (T1), שבועיים לאחר יישום התכנית (T2) ו-4 חודשים לאחר יישום התכנית (T3). המדידה ב-3 נקודות זמן אפשרה לבחון את ההשפעה ארוכת הטווח של ההתערבות.

משתני המחקר (ראו פירוט בנספח):

- תוקפנות חברתית משפרת מעמד חברתי.
- תוקפנות חברתית בכיתה.
- תחושת מסוגלות המחנכת להתמודדות עם תוקפנות חברתית בכיתה.

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

פרופ' עשור, אוניברסיטת בן גוריון, 2024

תקציר

כיישום של תובנות ממחקרים רבים בתחום החינוך, נמדד גם המשתנה: מידת המגוייסות ללמידה והיישום של מושאי ההתערבות (מחנכות הכיתות), ונעשתה הבחנה בקבוצת ההתערבות בין שתי קבוצות: קבוצה שהתאפיינה **במגוייסות נמוכה**, וקבוצה שהתאפיינה **במגוייסות בינונית-גבוהה**.

הבחנה זאת נעשתה על פי המדדים הבאים: 1. נוכחות/היעדרות ואיחורים בסדנה ובמפגשי הליווי. 2. שביעות רצון/חוסר שביעות רצון מההתערבות. 3. מוטיבציה/התנגדות ללמידה ויישום. 4. יישום/חוסר יישום בכיתה לאחר הסדנה.

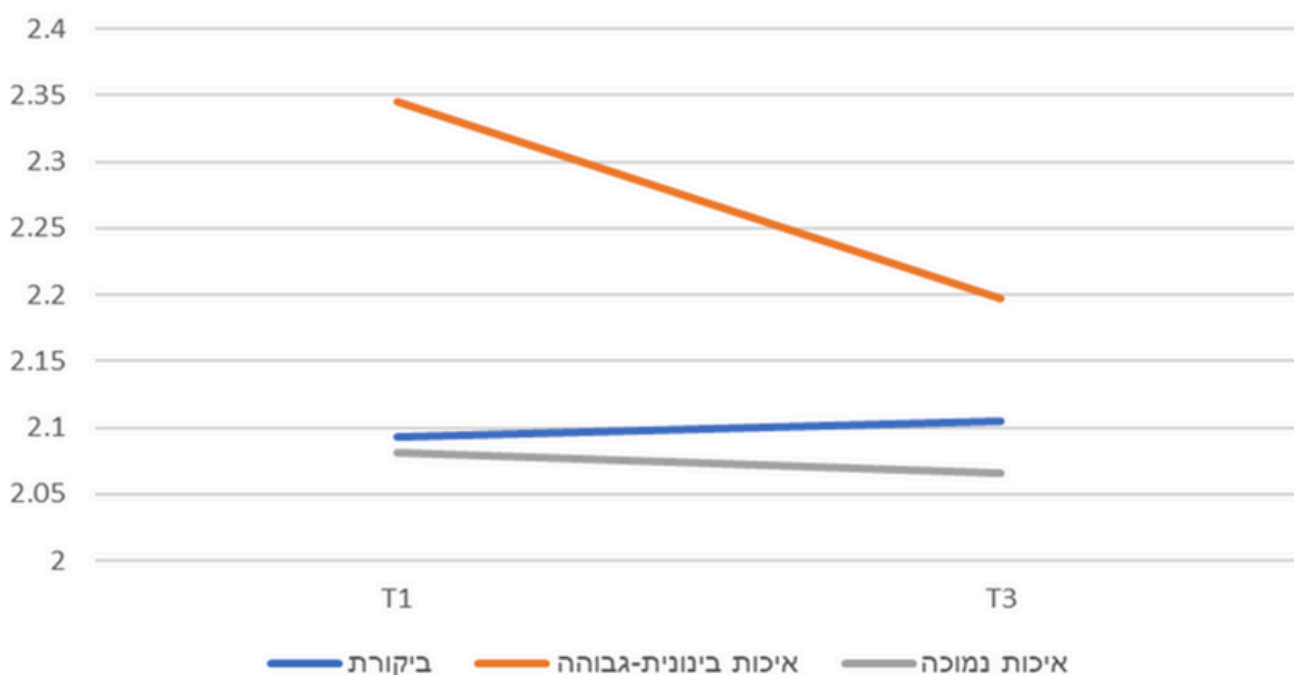
ממצאים עיקריים:

הפחתת התפיסה לפיה תוקפנות משפרת מעמד חברתי

כפי שניתן לראות בתרשים מס' 1, בעוד שבקבוצת המגוייסות הגבוהה יש ירידה מובהקת בתפיסת התלמידים שתוקפנות משפרת מעמד חברתי בהשוואת זמן T1 לזמן T3, בשתי הקבוצות האחרות (קבוצת הביקורת וקבוצת המגוייסות הנמוכה) אין שינויים מהותיים. קיימת אינטראקציה מובהקת בין קב' ההתערבות מגוייסות גבוהה לבין קבוצת הביקורת. קיימת ירידה מובהקת בתפיסת תוקפנות כמשפרת מעמד חברתי בקבוצת ההתערבות מגוייסות גבוהה.

תרשים מס' 1

תוקפנות משפרת מעמד חברתי

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

פרופ' עשור, אוניברסיטת בן גוריון, 2024

תקציר

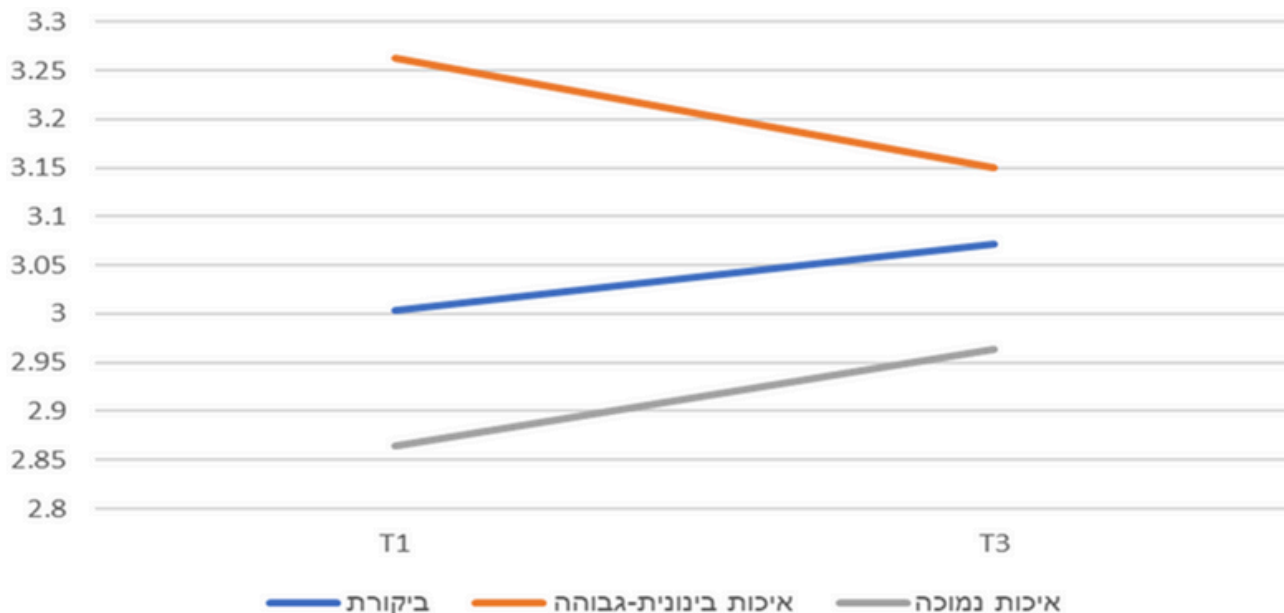
הפחתת תוקפנות בכיתה

כפי שניתן לראות בתרשים מס' 2, בהשוואת זמן T1 (לפני ההתערבות) לזמן T3 (ארבעה חודשים לאחר ההתערבות), בקבוצת ההתערבות המאופיינת במגוייסות גבוהה יש מגמת ירידה ברמת התוקפנות בכיתה, בעוד שבשתי הקבוצות האחרות (קבוצת הביקורת וקבוצת המגוייסות הנמוכה) יש מגמה הפוכה של עלייה בתוקפנות בכיתה.

כתוצאה מכך, הפער הבעייתי שנמצא בין קבוצת המגוייסות הגבוהה לבין הקבוצות האחרות לפני ההתערבות, מצטמצם בעקבות התכנית.

קיימת אינטראקציה מובהקת בין קב' ההתערבות עם המגוייסות הגבוהה לבין קב' הביקורת.

תרשים מס' 2 תוקפנות בכיתה

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

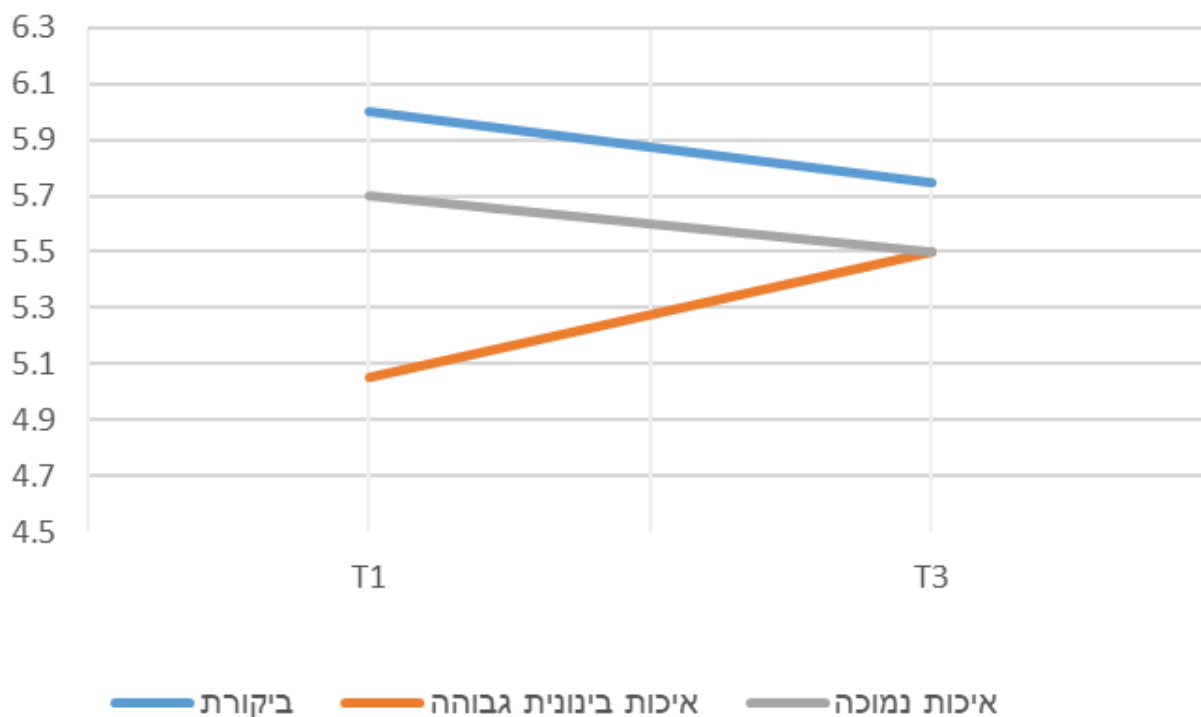
פרופ' עשור, אוניברסיטת בן גוריון, 2024

תקציר

עליה בתחושת מסוגלות המחנכת להתמודדות עם תוקפנות חברתית בכיתה

כפי שניתן לראות בתרשים מס' 3, בהשוואה בין נקודת הזמן T1 לזמן T3, בקבוצת ההתערבות עם המגוייסות הגבוהה יש עלייה מובהקת בתחושת המסוגלות בקרב המחנכות, בעוד שבקבוצות האחרות קיימת מגמת ירידה.

תרשים מס' 3 תחושת מסוגלות מחנכת

הפחתת תוקפנות חברתית בכיתות בישראל

פרופ' עשור, אוניברסיטת בן גוריון, 2024

תקציר

סיכום ממצאים עיקריים:

ממצאי המחקר העידו על ירידה מובהקת בתפיסה לפיה תוקפנות חברתית משפרת מעמד בקבוצת ההתערבות בעלת המגוייסות הגבוהה, בשונה מקבוצת הביקורת ומקבוצת ההתערבות בעלת המגוייסות הנמוכה, בהן לא נמצא שינוי משמעותי. בנוסף, נמצאה עלייה מובהקת בתחושת המסוגלות של המחנכות להתמודדות עם תוקפנות חברתית בכיתה בקבוצת ההתערבות בעלת המגוייסות הגבוהה, בשונה משתי הקבוצות האחרות בהן נמצאה מגמת ירידה בתחושת המסוגלות. בכיתות מקבוצת ההתערבות בעלת המגוייסות הגבוהה נצפתה מגמת ירידה ברמת התוקפנות בכיתה, בעוד שבשתי הקבוצות האחרות היתה מגמה הפוכה של עלייה בתוקפנות בכיתה.

נספחים מצורפים (לחצו לפתיחה):

- פירוט משתני המחקר
- פירוט תוצאות המחקר

המחקר נערך בהובלת פרופ' אבי עשור (בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בן גוריון), בהשתתפות ד"ר מיכל קנט-מימון (בית ספר ברוך איבצ'ר לפסיכולוגיה, אוניברסיטת רייכמן), יוני צ'ונה, מנכ"ל מצמיחים ועדי דרור, רכזת פדגוגיה ומחקר באקדמיית מצמיחים.

המחקר עומד בפני שיפוט בכתבי עת בינלאומיים לצורך פרסום תכנית ההתערבות וממצאי מחקר ההתערבות בקרב הקהילה המדעית הבינלאומית.

להפחתת תוקפנות ולהעלאת שייכות, כבר 20 שנה